

Tarlebøhytten

ENHVER SOM HAR DREVET KLUBBARBEID vet hvor viktig det er at laget har et sted å være, et sted å oppbevare sakene sine, et sted der en kan skape et miljø. Badstuens betydning er i så måte uvurderlig. De første årene av Vareggs tilværelse var det dessuten viktig å ha et sted å dra til. Private hytter var langt fra allemannseie den gang Høidekameratene og Pallas ble stiftet, og ungdommene i Høyden var ikke forvent. Firmahytter og lagshytter var populære og ble flittig benyttet. At Sportsklubben Pallas klarte å få sin egen hytte på Tarlebø i 1923, bare to år etter stiftelsen, var sannelig litt av en bragd.

Den hytten som ligger ved foten av Hyttelien i nærheten av veikrysset som fører til Rundemanen, Tarlebø og Vareggen/Viddan, ble bygget i midten av 1880-årene av Idrettsklubben Bjørgvin. Bjørgvin, som var sprunget ut fra daværende Skandsens Kompani, hadde tyve medlemmer.

De reiste en alminnelig steinhytte med tjukke, torvdekkede murer. I 1892 ble Idrettsklubben Viking dannet med medlemmer fra det samme miljøet. Forholdet mellom de to klubbene var så godt, at steinhytten på Tarlebø ble overlevert fra Bjørgvin til Viking våren etter. Bjørgvin-Vikinghytten ble den kalt. Etter en større ombygging i 1901–02 ble den hetende Vikinghytten.

I 1913 bygget Viking ny hytte på Vareggen, og ønsket å kvitte seg med Tarlebøhytten. HILDA FRISTAD kjøpte den i februar 1915 for den nette sum av åtti kroner. Etter noen år solgte hun den videre til bror av Pallas første formann, ALFRED TRONES. Og endelig, i januar 1923 kjøpte Pallas den for 500 kroner. De fem styremedlemmene klarte å skrape sammen hundre kroner hver til kjøpet. Dermed var den gamle hytten blitt til Pallashytten.

Den måtte bøye hodet dypt som skulle inn i Pallashytten, for døren var ikke høy. De smale, dype vinduene i den metertjukke steinmuren slapp ikke mye lys inn. Du måtte stå en stund før øynene vendte seg til mørket. Men den var et sted å dra til og den var et sted å være. Og Pallasguttene trivdes i hytten sin. Etter få år begynte de å planlegge en utbygging.

*Oppussingsarbeidet er startet,
full innsats.*

Idrettslaget Væreggs arkiv

For å skaffe midler arrangerte klubben en såkalt «Lappeleir» sammen med Fortunens Musikkorps. Hovedattraksjonen var en hel telteir med samefamilier og reinsdyr, som skulle vise hvordan samene levde. I tillegg hadde de Tivoli, der «Djevlerytteren» raste rundt sirkelrunde loddrette vegger og publikum sto på tribune på toppen og så ned. Danseplattning med entré for hver enkelt dans var også en av attraksjonene. Arrangementet ble holdt i sentrum av Bergen, på tomten der hovedpostkontoret ligger i dag. Folk strømmet nok til i perioder, men været var så dårlig denne sommeren at overskuddet til hytteutvidelsen ble mindre enn forventet.

I 1933 hadde de imidlertid klart å skaffe nok penger. Klubben søkte kommunen om tillatelse til flytting av hytten opp på åsen bak den eksisterende. Dette ble avslått. ... *«hytter som blir revet i nedslagsfelt for byens drikkevann blir ikke tillatt bygget opp igjen».*

Om skuffelsen var stor, stoppet ikke det byggeplanene. Det ble vedtatt å bygge rundt den eksisterende hytten og så å rive den gamle når den var innebygget. Med ungdommens pågangsmot og god hjelp av en fagmann, som også var med og murte Bergen Offentlige Bibliotek, satte de i gang. Steinene ble sprengt ut i nærheten. Sand, sement, trematerialer og alt annet ble kjørt inn i Isdalen for deretter å bli båret på ryggen opp til hytten. Det gikk sport i bæringen. «Kem hadde flest turer for dagen». Mange av guttene ble også gode i gråsteinsmuring denne snøfattige vinteren.

Mange salte svettedråper lå igjen i Hyttelien. Enhver ledig stund ble benyttet. Selv julaften, som falt på en søndag i 1933,

ble det arbeidet. Da ble den store vedovnen båret opp og satt på plass. Guttene plasserte et stearinlys i ovnen og satt på avstand og nøt resultatet før de dro hjemover for å feire jul.

Den ferdige hytten hadde en stor stue med bord og benker langs veggen, kjøkken, og en liten stue som var beregnet bare for medlemmer, rett og slett et klubbrom. Dette rommet var lett å varme opp om vinteren. Trappen opp til to soverom med flatsenger på loftet gikk også fra dette rommet. I tillegg ble det bygget et vetlehus med plass også for brensel.

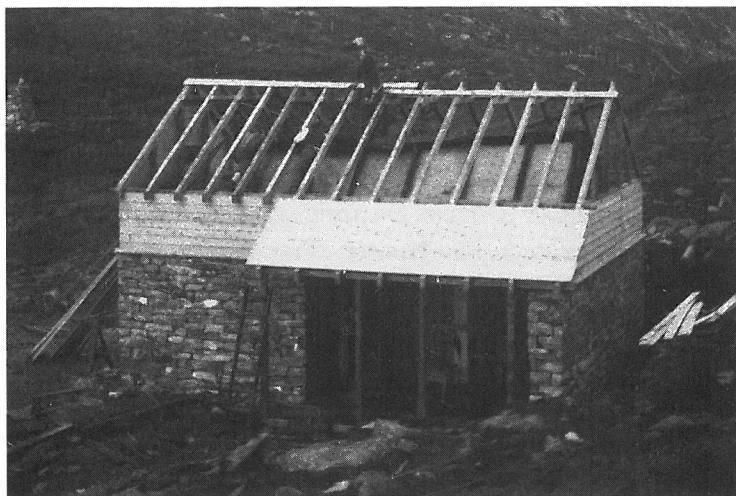
Hyttebyggingen hadde skapt en veldig interesse for klubben, og hytten ble et samlende midtpunkt. Det sies at utbyggingen og all annen aktivitet rundt hytten i disse årene hevet laget fra å være en gateklubb og til å bli en anerkjent klubb i kretsen.

På den fine gressvollen utenfor hytteveggen, «Pallas stadion» ble den kalt, var det et yrende liv om søndagen. Det ble spilt fotballturneringer med fotball av papir og hyssing og arrangert konkurranser i høyde, lengde, kule og diskos. Guttene hadde fått et sted å gå til i fritiden.

På fine vinterdager var det folksomt i Tarlebødalen, ett av Byfjellenes beste skiterreng. I Hyttelien ble det kjørt utfor og slalåm, hytten var utgangspunkt for flotte skiturer innover Vidda, og på Blåmanen og Rundemanen ble det holdt langrenn.

Bergensdistriktet manglet en storbakke for hopp. Bergensbakken i Hyttelien bak Rundemanen ble bygget for kommunale midler. Selveste BIRGER RUUD deltok ved et oppvisningsrenn i 1937.

Pallashytten var et sentralt oppholdssted for både deltakere og tilskuere når det skjedde noe i Hyttelien. Fra kjøkkenet ble

Innsatsen gir resultater, den nye hytten tar form.

Idrettslaget Vareggs arkiv

Pallas stadion 1935. Nr. 3 fra venstre: INGVAR BØGE, nr. 4 BØDTER, nr. 5 m/ballen MAGNUS SOLBERG, nr. 6 ARNE BERGE, nr. 7 JOHANNES HAMMERSLAND og nr. 8 HÅKON MIKKELSEN.

Idrettslaget Vareggs arkiv

det solgt kaffe, buljong og appelsiner, varer som ofte ble båret opp i mørke kvelder før de store utfartsdagene.

Pallasguttene hadde næringsvett. Var der få oppkjørte skispor, sto de tidlig opp og laget forretningsløype, det vil si en god løype som passerte Pallashytten. På den måten økte de omsetningen fra kjøkkene! Kjøkkentjenesten var riktignok ikke alltid like populær på fine og store aktivitetsdager, så hyttestyret måtte lage vaktlister.

Den store aktiviteten rundt Pallashytten varte helt fram til krigsutbruddet i 1940. Da forlangte tyskerne å få utlevert nøklene. All aktivitet ble forbudt. Men man hadde jo et ekstrasett med nøkler, så forbudet til tross ble hytten besøkt, ettersett og gjennomvarmet.

Siste samling av Pallasgutter før krigen var en lørdag da alle borgere skulle levere inn telt, soveposer og ulltepper til den tyske Wehrmacht. Pallasgjengen kom fra Tarlebø med sang og musikk og ryggsekker med ulltepper og soveposer som skulle leveres inn senere på dagen. De ville neppe ha vært så muntre hvis de hadde visst hvor lenge krigen skulle komme til å vare.

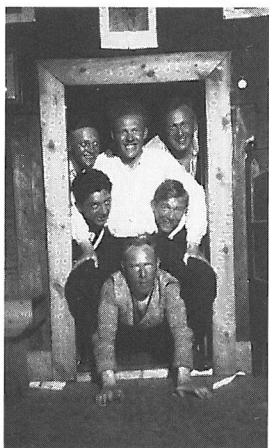
Med frigjøringen kom brukstillatelsen til hytten tilbake og folk strømmet til Byfjellene igjen. Endelig kunne en gå fritt hvor en ville. Interessen for hytten tok seg fort opp og i følge hyttereglementet fikk medlemmer under 16 år kun overnatte sammen med eldre.

Selv om hytten var blitt ettersett i krigsårene, hadde mulighetene for vedlikehold vært små. Den trengte derfor en god del reparasjoner, noe som ikke var ordnet i en håndvending i en tid da det var mangel på alt. Forsyningsnemda måtte søkes om tillatelse til kjøp av bygningsmaterialer.

Ved sammenslåingen av Sportsklubben Pallas og Høidekameratenes Idrettsforening i 1947 ble hytten omdøpt til Varegg-

Staute karer på hyttetur til Tarlebø.

Idrettslaget Vareggs arkiv

hytten. Overnattingsprisene ble satt til femti øre natten for medlemmer og en krone for ikke-medlemmer.

BESØKET SYNKER

DE NYE KLUBBEN hadde to hytter å vedlikeholde, for Høidekameratene hadde hytte på Kvamskogen. Derfor ble det valgt to hyttestyrer. En av de største ildsjelene og mangeårig leder for Tarlebøhytten var EINAR ESPEDAL. Styret som overtok Tarlebøhytten skriver i sin beretning at den var i rimelig bra forfatning. Kassabeholdningen var 612 kroner, mange penger i de årene. Det ble skiftet vannbord, hytten ble malt utvendig, papptaket ble tjæret og det ble kjøpt og montert to ovner.

Men besøket minket dette året. Ifølge styret var årsaken dels den lange, varme sommeren, dels økende idrettsaktivitet i helgene og dels at folk på sett og vis hadde fått nok av byfjellsvandring. Nå ville de dra lenger bort.

Vinteren 47/48 var snøfattig, og dermed ble det få skiløpere å betjene. Likevel var hyttestyret fornøyd med besøket i 1948. Ca tusen mennesker hadde vært innom, av dem ca seks hundre medlemmer.

En merket på dugnadsinnsatsen at en del av de ivrigste ungdommene skulle i Kongens klær dette året. Men det ble da kjøpt inn to nye eik spisebord og benker med skintrukket rygg pluss en del kjøkkenutstyr. Årets buljongsalg beløp seg til ca ni hundre kroner.

Bergensbakken hadde hatt mange avlyste og avbrutte renn på grunn av ekstremt dårlige vindforhold i Tarlebødalen, og ble revet. En av årsakene var et renn som ble holdt etter De olymp-

Nr. 2 fra venstre BJARNE ANDERSEN, 3 KLEMENTSEN, 4 ARNE BERGE, 5 NILS KLETT, 6 ROLF MORK-KNUDSEN og 7 TRYGVE BOGE.

Idrettslaget Vareggs arkiv

piske leker i 1948. En del hoppere hadde meget stygge fall. Bare BIRGER RUUD og årets olympiske mester, PETTER HUGSTED, og noen få andre mestret forholdene.

Vareggs skigruppe sto som arrangør av det siste hopprennet i den lille bakken 7. mars 1948, et kretshopprenn for gutter. Hytten ble brukt for funksjonærer og deltakere under begge disse siste rennene.

Da bakken ble revet sikret hyttestyret seg en del materialer og noe ved, men det veiet neppe opp for at en del av næringsgrunnlaget for lagshytten var borte.

I årene fra 1945 og fram til 1948 brukte en fast kjerne på ti til femten medlemmer hytten nesten hver helg. De hadde sine soveposer eller ulltepper liggende der fra uke til uke.

Fra 1949 valgte Varegg et felles hyttestyre på åtte medlemmer som skulle ta seg av begge hyttene. Ett medlem var ansvarshavende og hadde to hjelpere i Tarlebøhytten. Men klubbmedlemmene var mer interessert i Kvamskoghytten. Det var gjevvere å reise dit enn å traske opp til Hyttelien.

Etter vinteren 1950 var det kommet flere hull i papptaket og uthuset var rast sammen. Likevel fikk hytten et lite oppsving. I årene fra 1950 til 52 ble det blant annet satt i gang fotballturnering med firemannslag på Pallas stadion. «Søtti-søtti-turneringen» ble den kalt etter en drops som var svært populær på den tiden.

Spesielt junioravdelingen var aktiv. Var de ikke opptatt med seriekamper, stilte de ved Badstuen kl 10 så å si hver søndag hele året og løp til hytten. Det var viktig å komme først i hus, men fellesskapet på vei oppover og inne i hytten var like viktig. Lå det snø ble den trukket flat med ski; kampene *skulle* gå. En del av medlemmene i junioravdelingen med FREDRIK BØDTKER i spissen tilbrakte påsken 1951 i Tarlebøhytten.

Totalt var ca ni hundre mennesker innom dette året. Mange av gruppene hadde helgeovernattinger og pøsefester, og stemningen og humøret var alltid på topp.

Men så startet nedturen for Tarlebøhytten. Om vinteren reiste folk til Kvamskogen og Voss. Skigruppen brukte Kvamskoghytten til sine treningssamlinger. Der var en garantert sikrere snøforhold. Om sommeren var seriesystemene og konkurransene utvidet, og enkelte grupper i laget hadde problemer med å opprettholde aktiviteten. Salget av kaffe, buljong etc sier sitt. I 1949 ble det omsatt for kr 1036, i 1950 for kr 900, i 1951/52 for ca kr 800 og i 1953 for kr 350. Men ennå forsøkte en seg. Året etter sank salget til kr 174. I 1955 var det et lite oppsving,

Glade Pallas-gutter på tur til Tarlebø.

Idrettslaget Vareggs arkiv

men i 1956 ble resultatet nedslående kr 57. Dette sier det meste om besøkstallene.

Fra 1954 var det jo bare ett hyttestyre med ansvar for både Kvamskoghytten og Tarlebøhytten. Hytten på Kvamskogen ble prioritert og etter hvert hadde ingen spesielt ansvar for å ta seg av den andre. Klubbkassen var dessuten slunken. Tarlebøhytten ble taperen. Den trengte sårt til en skikkelig oppussing, noe den ikke fikk, både på grunn av klubbens begrensede økonomi og den labre interessen blant medlemmene.

Dermed begynte det store forfallet. 24. september 1957 skrev en av de ivrigste hyttebyggerne fra tredivårene, gullmerkemannen ARNE BERGE, til arbeidsutvalget i Varegg og ba laget om enten å selge hytten eller å leie den ut på åremål.

Slik som den er nå, kan det imidlertid ikke fortsette. Den (hytten) er til liten pryd for fjellet og til stor skam for laget. Den står ikke i stil med lagets øvrige eiendeler, Badstuen og hytten på Kvamskogen.

Etter min mening bør man ikke spre lagets krefter og økonomi på ting som laget ikke har nytte av.

BERGE skrev brevet etter at han et par dager tidligere hadde funnet hytten med åpne dører og vinduer, med uvaskede kopper strødd over alt innendørs og aske fra ovnen på gulvet.

Brevet førte til at hytten ble delvis reparert i 1958. Året etter ble den leiet ut til Politiets gutteklubb, som i følge leiekontrakten skulle holde den vedlike. I 1966 fikk også gutteklubben problemer med økonomien, og hytten ble levert tilbake.

Etter det gikk det opp og ned for Tarlebøhytten. Juniorgruppen sa seg først villig til å drive den. Den trengte imidlertid en del

oppussing etter utleietiden. Det lille rommet ble malt, fikk nytt gulvbelegg og ny ovn, men så ble belastningen for gruppen for stor og dermed var det slutt med juniorenes engasjement.

I 1968 oppsto Vareggs Fjellpatrulje/Hundekjøringsgruppe med base i hytten. Gruppen fungerte imidlertid dårlig og fikk derfor en meget kort levetid.

Hyttestyret konkluderer i sine beretninger med at interessen for hytten i Tarlebø er lik null.

I årene fra 1966 til 1970 var der nesten ingen aktivitet. Hytten var stengt i lange perioder, hvilket irriterte mange fjellvandrere. De mente at Varegg hadde plikt til å holde den åpen. I alle fall burde det henge en nøkkel et sted slik at man kunne låse seg inn og få ly for været. Det ble diskutert om en skulle lage flere nøkler og fordele dem til faste turgåere i Tarlebødalen.

I 1970 ble hytten delvis pusset opp og malt utvendig. Likevel var den ikke i en slik forfatning at det fristet til overnatting, men oppussingen kom på et strategisk riktig tidspunkt. Høsten 1970 og 1971 arrangerte nemlig Nordnes Idrettslag byfjellsturene. Varegghytten var da åpen, og tjente som kontrollpost seks helger i oktober og november.

Da var det til tider riktig folksomt mellom steinveggene. Gjennomsnittsbesøket lå på to hundre mennesker hver søndag og salgsinntektene på ca kr 150. Det var juniorgruppen som disponerte hytten i 1971 og som hadde ansvaret for vaktholdet ved byfjellsturene.

Ved Vareggs 25-årsjubileum i 1972 ble den igjen brukt litt og laget fikk tillatelse til å kjøre til Rundemanen med en del materialer slik at en kunne få gjort nødvendige reparasjoner. Men interessen dalte fort. Fra 1976 til 1981 ble hytten leiet ut til Bergen Selskaps- og Brukshundklubb mot vedlikehold. I 1982 var den i en meget dårlig forfatning. En privatperson fikk leie hytten i fem år, også han mot at han skulle reparere og vedlikeholde. Leieforholdet varte bare et par måneder. Høsten 1982 prøvde en ny privatperson seg. Også han skulle vedlikeholde, og leieforholdet skulle vare i ti år. Etter åtte år konstaterte man at leieren i årenes løp slett ikke hadde vedlikeholdt hytten slik han etter avtalen skulle.

På Vareggs generalforsamling i 1990 ble det gjort vedtak om å avvikle leiekontrakten og å forsøke å selge hytten.

Det var ikke mulig å få noen til å sitte i hyttestyret hvis de skulle ha ansvar også for Tarlebøhytten. Derfor ble den lagt inn under arbeidsutvalget. Dermed var siste spiker slått i Tarlebø-

EINAR ESPEDAL var en drivende kraft for Tarlebøhytten helt frem til 1970-årene. Viste stort engasjement for bruk og vedlikehold.
Idrettslaget Vareggs arkiv

Det var en gang, vinter på Tarlebø.

Idrettslaget Vareggs arkiv

hyttens kiste. Tilstandsrapporten i 1993 viste at alt treverk innvendig var pill råttent. Hele taket var mer eller mindre defekt, med andre ord, det var ikke mulig å reparere. Det ble vedtatt å rive. Det skulle altså gå 25 år før brevet fra ARNE BERGE ble tatt til følge.

I 1994 fikk Varegg tillatelse fra Bergen Brannvesen til å brenne ned hytten med forbehold om at det måtte utpekes en ansvarshavende for operasjonen. Men Tarlebøhytten ville ikke dø. Den ble reddet av gongongen. Tid var avsatt og en gjeng sto klar til å brenne den, men måtte utsette operasjonen på grunn av dårlig vær. I mellomtiden viste det seg at medlemmer av styret hadde gitt den vederlagsfritt til en privatmann.

Dermed var Vareggs hyttehistorie i Tarlebø over. Ennå eksisterer hytten på Bergenskartene, merket som Varegghytten. Den var en av de første som ble reist på Byfjellene, og er egentlig en idrettshistorie i seg selv.

Tarlebøhyttens skjebne er på mange måter et speilbilde av utviklingen i samfunnet for øvrig. Folk har mer og mer mistet interessen for de nære turområdene. Byfjellene er ikke lenger like attraktive som rekreasjonsområde som de var i mellomkrigstiden og i de første årene etter frigjøringen.

Muligens skal vi komme til å se et nytt oppsving. Men da står ingen muntre Vareggjenter og -gutter klare på kjøkkenet i en Tarlebøhytte med varm kaffe og buljong til tørste fjellvandrere.

TRE GUTTER STREVEVET SEG over Rundemanen en dag rundt juletider i 1930 på vei til Pallashytten på Tarlebø. Regnet som pisket dem i ansiktet føltes som haglkuler i stormkastene der oppe på fjellet. Snø var der ikke. Vannet surklet i skoene og væten trakk seg iskaldt inn på ryggtaflen.

Men vel fremme i hytten fikk de tørre klær på, fyrte opp i ovnene og laget seg varm drikke. Dette var i kringkastingens barndom. Enhver gutt med respekt for seg selv bygget sitt eget krystallapparat. En av guttene hadde sitt med, og så satt de tre i det store oppholdsrommet med brisiker på tre vegger med hver sin del av høretelefonen mot øret og lyttet intenst.

Det var blitt sent på kveld og bekmørket ute. Stormen ulte verre enn noen sinne. Hytten knaket i de veldige favntakene. Lydene var uvante og uhyggelige.

Plutselig hamret det voldsomt på døren. Guttene så skremt på hverandre. Hvem var det? Hvem skulle åpne? Ja, for åpne måtte de jo.

Det viste seg «bare» å være Nordnesgutter som var sent ute og måtte søke ly for været på vei til Nordneshytten. De ble selvfølgelig godt mottatt og fikk varm kaffe. Praten gikk livlig til stormen løyet langt ut på natten og Nordnesguttene kunne loses til Nordneshytten. Nå var det deres tur til å vise gjestfrihet.

Det ble tidlig morgen før Pallasguttene krøp til køys i Hyttelien.

Sønnen var ikke langt unna – men da hendte det noe. En svak, skurrende lyd, først to små støt og så et langt, to støt og et langt. Igjen og igjen kom signalene. Samtidig et rødlig skjær som lyste opp i det oljemalte skråtaket i kroken lengst fra der hvor guttene lå. Signalene kom igjen og igjen, atter og atter kom den uhyggelige og skurrende lyden i det rødlig skjæret.

En av guttene satte seg halvveis opp i køyen, søvnig og forskrekket. Kameraaten ved siden av våknet, like forskrekket. Og til sist våknet også tredjemann. Hva kunne det være?

Plutselig trev en av dem støvelen sin og kylte den med all kraft bort i kroken dit lyden kom fra, men forgjeves. Lyden lot seg ikke drepe.

Ingen av dem hadde mot på å gå bort og se hva det var, men til slutt ble de enige om å tre ut av sengen samtidig. Plutselig så en av dem en ledning som gikk langs gulvet og rykket den løs.

Hva det var? En av guttene hadde koblet den ene enden av en ledning til et gammelt ringeapparat med en lommelyktlampe under et stykke rødt papir. Den andre gikk til en av køyene. Gjort for moro – for spøk og spenning.

Stemningen var ikke særlig høy etterpå da guttene krøp til køys for å få noen timers søvn.

Men det var moro etterpå. Da de fortalte om det!